

ROLUL INSTITUȚIILOR DE ÎNVĂȚĂMÂNT SUPERIOR ÎN CADRUL TEORIILOR ȘI POLITICILOR DE DEZVOLTARE ECONOMICĂ REGIONALĂ

Dr. Alexandru-Cristian FOTEA
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Bursier postdoctoral al ASEM
Conf. cercet., dr. Corneliu GUȚU, ASEM

Articolul își propune să ilustreze rolul pe care instituțiile de învățământ superior l-au avut în cadrul teoriilor și politicilor de dezvoltare regională de-a lungul timpului. Pentru a realiza acest obiectiv, vom stabili inițial când au fost semnalate primele încercări de a demara o politică regională și motivele care au stat la baza acestei decizii. Ulterior, vom analiza principalele abordări teoretice ale procesului de dezvoltare economică regională, scoțând în evidență contribuția semnificativă a cunoașterii și inovării, pentru ca, în final, să remarcăm direcțiile și obiectivele politicilor de dezvoltare regională.

Cuvinte-cheie: învățământ superior, dezvoltare economică, politici regionale

Clasificare JEL: O19

1. Introducere

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, tranziția de la societatea agricolă la cea industrială a generat schimbări semnificative, în plan demografic, economic și social. Printre noile obiective, pe care și le-au asumat guvernele centrale, se numărau protecția socială, planificarea teritorială și dezvoltarea infrastructurii de transport. Primele încercări de a demara o politică de dezvoltare regională au avut loc în perioada de criză interbelică. Dintre aceste încercări, cea mai cunoscută este Programul „New Deal” al președintelui american Franklin Delano Roosevelt, implementat între anii 1933-1936 și compus dintr-o serie de măsuri economice menite să reducă șomajul, să crească nivelul de trai și să stimuleze reformele în sectorul bancar, agricol și industrial. O serie de măsuri asemănătoare au fost implementate și de alte țări puternic zdruncinate de Marea Depresiune din 1929-1933. În acest context, o atenție sporită a fost acordată procesului de planificare teritorială, prin care se dorea dezvoltarea economică și crearea de locuri de muncă în zonele cele mai afectate. Deși izbucnirea Celui de-al Doilea Război Mondial a amânat semnificativ aceste planuri, procesul a continuat și s-a extins după război, ca parte a unor politici de modernizare mai ample și mai complexe. Așadar, instituționalizarea politicilor de dezvoltare regională poate fi considerată, într-o proporție semnificativă, un fenomen postbelic.

Cu toate acestea, unii autori susțin că particularitățile acestui context nu reprezentau o noutate. Dezvoltarea economică inegală atât la nivel de țări, cât și la nivel

THE ROLE OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS WITHIN THE THEORIES AND POLICIES OF REGIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT

Ph.D. Alexandru-Cristian FOTEA, Al.I. Cuza
University of Iasi
Assoc. Researcher, Ph.D. Corneliu GUTSU,
ASEM

The present article illustrates the role that higher education institutions play within the theories and policies of regional development over the years. In order to achieve our goal, we will begin by identifying when exactly the first attempts to create a regional policy were made and the reasons behind this decision. We will also analyze the main theoretic approaches of the regional process to outline the significant contribution of knowledge and innovation. In the end, we point out the directions and objectives of the regional development policies before drawing the conclusions.

Key words: higher education, economic development, regional policies

JEL: O19

1. Introduction

The transition from agriculture to the industrial society generated significant demographic, economic and social changes in the second part of 19th century. Social protection, territorial planning and development of transport infrastructure were among the new objectives that governments assumed. First attempts to create a regional development policy go back to the period between the World War I and World War II. One of the most well-known regional policies was the “New Deal” Program initiated by the American president Franklin Roosevelt that was implemented during 1933-1936. The Program launched a new series of economic measures that were aiming at reducing unemployment, raising the living standard and stimulating new reforms in the various sectors of the economy like agriculture, industry and banking. During 1929-1933, similar measures were implemented in other countries affected by the Great Depression. Under the circumstance, a special attention was given to the territorial planning process, which was designed to stimulate economic development and create new jobs in the areas most affected by the crisis. Even though these plans were postponed by the World War II, the process continued and expanded after the war as part of more larger and complex modernization policies. As a consequence, we can consider the process of institutionalizing regional development policies is mostly a post-war phenomenon.

Some authors consider that these circumstances are not new. Uneven economic development, both at country

regional, a fost o realitate incontestabilă și permanentă de-a lungul istoriei. Dintotdeauna, au existat regiuni dezvoltate, caracterizate printr-o economie dinamică și stabilă, cu șomaj redus și un nivel de trai ridicat, dar și regiuni mai slab dezvoltate, unde economia, piața muncii și oportunitățile de dezvoltare au întâmpinat dificultăți insurmontabile. Și, totuși, care au fost elementele care au stat la baza creării noilor politici de dezvoltare regională? Ce rol au avut instituțiile de învățământ superior în cadrul acestui proces?

În opinia lui Kilper, elementul de noutate îl constituia faptul că inechitatea spațială era percepută ca o adevărată problemă. Ea reprezenta o breșă într-o normă de egalitate absolută – o divergență de la un sistem egal imaginar de distribuire a resurselor pe teritoriul unui stat. Soluționarea acestei probleme era de datoria guvernului central, ca unică entitate abilitată să intervină pentru a rectifica inegalitățile existente și să se asigure că acest potențial este exploatat [1]. Flora și Heidenheimer considerau că extinderea politicilor de dezvoltare regională sunt strâns legate de apariția statului modern al bunăstării [2]. Marshall percepe acest proces ca pe o expansiune a ideii de „cetățenie”, ce pomește de la drepturile civile spre cele politice, înglobând drepturile sociale și standardele de viață de bază [3]. Așadar, putem afirma că noile politici regionale reprezentau o radiografie completă a acelor vremuri, reflectând compromisurile de clasă din perioada interbelică, afirmarea curentului keynesian și experiența războiului, precum și inocularea ideii de apartenență la un spirit național și destin comun.

2. Instituțiile de învățământ superior – sursă de cunoaștere și inovare

Într-un context economic și politic relativ instabil, instituțiile de învățământ superior își fac simțită prezența în cadrul politicilor regionale începând cu anii '80. Deși ele îndeplineseră un rol consultativ la nivel politic, abia din acel moment, cercetarea este percepută ca o sursă de inovare și realiniere. Profitând de această conjunctură favorabilă, multe instituții de învățământ superior și-au eliberat brevete și au înființat birouri de transfer tehnologic. Este o perioadă în care se pune accentul foarte mult pe o colaborare între instituțiile cunoașterii, pe de o parte, și sectorul comercial și cel industrial la nivel regional, pe de altă parte. Pentru a consolida acest parteneriat, au fost sistematic extinse unele funcții și au fost dezvoltate o serie de programe comune de cercetare. În plus, au fost realizate investiții masive în firmele mici și mijlocii, pentru a le ajuta să utilizeze, în mod eficient, noua cunoaștere și noile tehnologii, cu scopul creșterii capacității lor de absorbție și dezvoltării abilității de a apela la serviciile instituțiilor de învățământ superior.

Îndoielile legate de reușita unui parteneriat, la nivel regional, între instituțiile de cercetare și industrie au fost, în scurt timp, spulberate de apariția unor succese răsunătoare, precum Silicon Valley, Ruta 128 și alte centre de înaltă tehnologie, dezvoltate, cu precădere, la periferia unor vechi zone industriale. Acestea au reprezentat modelele prin care cercetarea organizată putea fi transformată în produse comerciale și în noi industrii emergente. Costurile de transport, accesul la piață sau la materia primă și energie nu

and regional level, had been a permanent and undeniable reality over the course of time. Developed regions, with a strong and dynamic economy, low unemployment rates and high standard of living and underdeveloped regions, where the poor economies and failed development attempts had always co-existed throughout history. Still, what were the core elements that urged the creation of new regional development policies? How did the higher education institutions contribute to this process?

Kilper considers that it was because space inequality was being perceived as a big problem. It represented a breach inside a state of perfect equality – a deviation from an imaginary system of equal distribution of resources throughout a country. Moreover, the government, as the only entity entitled to correct the existent inequalities and to make sure the potential is properly exploited, was supposed to solve the problem [1]. Flora & Heidenheimer were suggesting that the expansion of regional development policies is closely related to the birth of the modern “well-fare state” [2]. Marshall perceives this process as an extension of the idea of “citizenship”, which starts from the civil to the political rights, encompassing the social rights and the basic standards of living [3]. Therefore, we are entitled to say that the new regional policies were representing a complete scan of those times which were reflecting social compromises in the period between World War I and World War II, the growing influence of Keynes’ economic development approach and the consequences of war, as well as the expansion of the idea of pertaining to national spirit and a common destiny.

2. Higher education institution – source of knowledge and innovation

During an unstable economic and political context, higher education institutions made an impact within the regional policies starting with the 80s. Although they had long played a role in political consultancy, it was now that research was being perceived as a new and valuable source of innovation and realignment. Taking advantage of this fortunate context, many higher education institutions patented their inventions and established technology transfer offices. It is a period characterized by a strong cooperation between knowledge institutions, on one side and the commercial and industrial sector, on the other side. To consolidate this partnership, some functions were systematically expanded and a series of common research programs were developed. Moreover, massive investments in small and medium companies were made, in order to help them efficiently and use the new knowledge and technology to increase their absorbance capacity and to develop their habit of using the services provided by the higher education institutions.

Any doubts regarding a functional partnership between industry and research institutions were quickly blown away by the success of area like Silicon Valley or Route 128 and even other high technology centres located on the outskirts of old industrial areas. These represented real models through which organized research could be transformed into commercial products and new emergent

mai reprezentau criteriile după care companiile își stabileau locația. Criteriul principal era cunoașterea. Notorietatea de care se bucurau noile centre întreținea iluzia ușurinței copierii acestui model de succes. După cum ilustrează Kline și Rosenberg, prin intermediul modelului lor de schimbare tehnologică, inovația nu reprezintă o mișcare liniară realizată cu pași discontinui de la descoperire și invenție spre comercializare și difuziune, ci un proces repetitiv, ce beneficiază de un feedback constant [4].

Noul context presupunea focalizarea pe organizarea internă a companiilor și pe relațiile pe care acestea le dezvoltă cu clienții, furnizorii, concurența, instituțiile financiare, serviciile specializate de consultanță, precum și pe interacțiunea dintre comerț și industrie, pe de o parte, și autorități publice, universități și instituții de cercetare, pe de altă parte. După cum consideră și Edquist, se accentuează faptul că inovația prezintă caracteristici sistematice și evolutive [5]. În plus, aceste mecanisme erau puse în funcțiune datorită existenței unei structuri de producție și de cerere-ofertă a unei infrastructuri a cunoașterii, a unui cadru instituțional, precum și a unor politici regionale la diferite niveluri.

Noile idei legate de inovare au influențat decisiv politica regională din anii '90. Ea era definită ca o politică de inovare, în care inovația era percepută ca un sistem. Inițial, ca urmare a efectelor globalizării, noul concept de sistem de inovare era asociat, mai curând, sistemelor de inovare naționale decât celor regionale. Freeman este de părere că punctul de plecare l-a reprezentat încercarea de a înțelege caracteristicile modelului de creștere japonez [6]. În opinia lui Lundvall, nu peste mult timp, s-a ajuns la concluzia că fiecare țară creează un sistem de inovare ce are la bază atât un model specific de specializare industrială, cât și alte caracteristici particulare, ce țin de sistemul de cercetare și educație, sistemul financiar, reglementările de pe piața muncii etc. [7]. Globalizarea era percepută, la acea vreme, ca un proces complex, ce presupunea minimalizarea rolului granițelor și jurisdicțiilor naționale, în care firmele reușesc să se detașeze de legăturile și obligațiile anterioare, precum și dezintegrarea sistemelor locale și regionale; procesul are loc la diferite niveluri și presupune dezvoltarea simultană a unor inițiative și strategii diferite. Conceptul de „glocalizare” a lui Robertson pune în discuție ideea, că globalizarea este acompaniată de un proces de regionalizare [8]. Regiunile vor deveni, treptat, importante spații de inovare. Această interpretare a fost cea care a stat la originea formulării unei politici de dezvoltare regională.

3. Cadrul teoretic al politicilor de dezvoltare economică regională

La baza formulării și implementării politicilor de dezvoltare regională au stat două principale abordări: abordarea clasică și abordarea endogenă.

În cadrul politicilor regionale, abordarea clasică a utilizat diverse teorii, dintre care menționăm teoria bazei economice, noua teorie a comerțului, teoria produsului de bază, teoria polilor de creștere, modelul centru-periferie, teoria ciclului de producție, teoria producției flexibile sau teoria regiunilor de învățare, cu scopul de a sublinia miza inovației regionale, o miză ce a generat aprigi controverse

industries. Transportation costs, access to market or to raw materials were not the criteria based on which the companies decided their location. The main criterion was knowledge. The new success stories were maintaining a strong illusion of reproducing the same success models easily, even though Kline & Rosenberg were trying to suggest that innovation is not a linear movement in discrete steps from discovery and invention to commercialization and diffusion, but an iterative process that requires a constant feedback on long term [4].

The new context focused on the internal organization of companies and their relations with clients, suppliers, competition, financial institutions and consultancy services as well as on the interaction between trade and industry, on one side, and between public authorities, universities and research institutions, on the other side. In Edquist's opinion, it was emphasized the fact that innovation has systematic and evolutionary features [5]. Moreover, these mechanisms were functioning due to the existence of a production and offer-demand structure, a knowledge infrastructure, an institutional framework as well as regional policies at different levels.

The new ideas related to innovation influenced the regional policies of the '90's decisively. The policy was defined as an innovation policy, in which innovation was perceived as a system. In the beginning, the new concept of innovation system was linked rather to national innovation system than the regional ones following the globalization effects. Freeman thinks that the starting point was the attempt to understand the characteristics of the Japanese growth model [6]. In Lundvall's opinion, not before long it was concluded that each country creates an innovation system based both on a specific model of industrial specialization and on particular characteristics related to the research and education system, financial system and labour market regulations [7]. At the time, globalization was seen as a complex process which was minimizing the role and authority of national borders, with companies succeeding in leaving the previous obligations and relations behind and local and regional systems were disintegrating. The process takes place at different levels, involving the simultaneous development of various strategies and initiatives. Robertson's concept of "glocalization" launches the idea that globalization will be accompanied by a process of regionalization. Regions will gradually become important spaces of innovation. The creation of a regional economic development policy was based on this interpretation.

3. Theoretical framework of the regional development policies

The creation and implementation of the regional development policies was based on two main approaches: the classical approach and the endogenous approach.

The classic approach used various theories like the economic base theory, new trade theory, theory of growth poles, centre-periphery model, theory of production cycles, theory of flexible production or the theory of learning regions in order to emphasize the importance of regional innovation, giving birth to many controversies regarding the

legate de modul în care se poate constitui o demarcație regională relevantă. În practică, însă, această problemă a fost soluționată prin stabilirea unor granițe politice și administrative predefinite. În acest sens, două teorii s-au dovedit a fi de mare folos: *teoria clusterelor industriale* și *teoria sistemelor regionale de inovare*. Afinitatea politică pentru aceste două concepte a conferit instituțiilor de învățământ superior, ca principale instituții de educare și cercetare, un statut special.

Teoria clusterelor a lui Michael Porter definește clusterelor industriale ca fiind concentrații geografice ce reunesc firme interconectate cu activitate în industrii relaționate, furnizori specializați și instituții asociate [8]. Teoria pune accentul pe competitivitate, sintetizând complexitatea sistemului de activități generatoare de valoare, ce unesc diferitele niveluri din cadrul procesului de producție, de așa natură, încât fiecare nivel să aducă un plus de valoare întregului proces. Pentru a explica legăturile dintre industrie și mediul de afaceri, precum și rivalitatea și cooperarea dintre firme, cu scopul creșterii standardului clusterelor, datorită presiunii de a inova, ajutorului reciproc și schimbului de cunoaștere, Porter creează vestitul său diamant.

Popularitatea conceptului de *sistem regional de inovare* este strâns legată de emergența nodurilor de activitatea industrială (*clusterelor*) la nivel regional, dar și de sporirea politicilor regionale de inovare, regiunea fiind percepută drept cel mai potrivit nivel la care economiile bazate pe cunoaștere și inovație se pot dezvolta. Conceptul de *sistem regional de inovare* își face apariția pe fondul orientării politicilor spre promovarea sistematizată a localizării proceselor de învățare cu scopul de a spori avantajul competitiv al regiunilor. Justificarea pentru dezvoltarea unor măsuri politice specifice în cadrul sistemului de inovare regional o reprezintă creșterea capacităților și performanțelor firmelor locale, precum și îmbunătățirea mediului de afaceri. Odată trasate aceste coordonate, Cooke remarcă importanța promovării interacțiunii între diferiți actori inovativi, precum firmele și universitățile sau centrele de cercetare [10]. Astfel, rolul instituțiilor cunoașterii este clar conturat. Cunoașterea, purtătorii ei, canalele de comunicare și mecanismele de învățare și diseminare ale cunoașterii devin esențiale.

În ultimul deceniu al secolului al XX-lea, ia naștere o nouă abordare, cea de dezvoltare economică alternativă, care accentuează importanța dezvoltării sociale și a creșterii capitalului uman, precum și rolul comunităților locale și al activităților acestora în dezvoltarea regională. Noua viziune reprezintă un răspuns la deficiențele teoriilor clasice de dezvoltare regională și la ipoteza că, după cum cercetările ulterioare aveau să evidențieze, doar progresul tehnologic în sine era insuficient pentru a explica procesul creșterii economice. Prin urmare, abordarea endogenă reprezintă, în același timp, și o încercare de a corecta teoriile clasice, propunând modele în care efectele pe termen lung ale creșterii constituie variabile endogene ale modelului. Creșterea economică comportă un caracter endogen asociat fie acumulării competitive de capital, fie investițiilor în

way in which a relevant regional borderline can be drawn. In practice, the solution to this problem was determined by establishing predefined political and administrative borders. In this context two theories proved to be helpful: *theory of industrial clusters* and the *theory of regional innovation systems*. Due to the political recognition that these two theories benefited, gave higher education institutions, as the main research and education institutions, a special status.

Michael Porter *cluster* defines industrial clusters as being geographical agglomerations which gather firms that are interconnected with related industries, specialized supplier and associated institutions [8]. The theory emphasizes on competitiveness and captures the complexity of the added value generating activities that link together different levels of production in such way that each level produces added value to the whole process. In order to explain the connections between industry and business environment, as well as the rivalry and cooperation between companies to raise the standard of the cluster under the pressure of innovating, collaborating and exchanging knowledge, Porter creates his famous diamond.

The popularity of the *regional innovation system* concept is closely related to the creation of regional clusters, but also to regional innovation policies. The region was started to be considered the most appropriate level at which knowledge and innovation based economies can properly develop. The new concept is born in a time when regional policies were systematically promoting the localization of learning processes in order to increase the competitive advantage of regions. The reason behind the development of specific political measures within the regional innovation system was the increase in the capacity and performance of local companies and the improvement of the business environment. Once these coordinates are established, Cooke points out the importance of promoting the interactions between various innovative actors such as companies, universities and research centres [10]. From this point on, the role of knowledge institutions is clearly defined. Knowledge and its carriers together with the communication channels and the mechanisms of learning and disseminating knowledge become essential.

In the last decade of the XXth century the new approach of alternative economic development is born. It emphasizes the importance of social development and human capital increase, as well as the role of the local communities in the process of regional development. The new vision represented a response to the classic regional development theories and to the hypothesis that only technological progress alone was enough to explain economic growth, as ulterior research were going to prove. Therefore, the endogenous approach represents also an attempt to correct the classic theories by bringing forward models that regard long term effects of growth as endogenous variables of the model. Economic growth has an endogenous feature related either to a competitive accumulation of capital or to a massive investment in human capital and an information exchange between companies. As a consequence, the production of

capital uman și schimbului de informații între companii. În consecință, generarea cunoașterii, inovația, învățarea prin schimbul de cunoaștere dintre companii, comunități și regiuni devin componente determinante ale politicilor guvernamentale regionale și naționale.

Dezvoltarea endogenă nu este, totuși, asociată unei scale spațiale precise, prin urmare, nu poate fi tratată ca sinonim al dezvoltării locale. Una dintre caracteristicile principale ale dezvoltării endogene o constituie creșterea economică, ce are la bază crearea, dezvoltarea și utilizarea resurselor interne la fiecare nivel spațial: local, regional, național și global. Regiunile și orașele cu un intens sector productiv sunt cele care creează condițiile favorabile inovației și fluxului de cunoaștere dintre organizații, ce stimulează procesul de „învățare” a forței de muncă din cadrul aceluiasi sector industrial. Un astfel de mecanism de diseminare a cunoașterii și de circulație a ideilor inovative, în interiorul unui oraș sau unei regiuni, acționează ca un „scut” ce protejează industria locală de competitorii externi.

Care este rolul instituțiilor de învățământ superior în abordarea endogenă a dezvoltării economice regionale? Noua viziune accentuează ideea unei competiții intense, care transcende spațiul regional sau național, acaparând întreaga „scenă” globală. Piețele sunt mai dinamice, ceea ce implică o mai mare capacitate de adaptabilitate și flexibilitate. Evoluția noii economii generează o pronunțată influență a tehnologiei informaționale nu numai asupra infrastructurii tehnice, ci și asupra serviciilor. Aceste caracteristici sunt propulsate la nivel local și regional prin intermediul forței de muncă calificate, a administrației publice, a instituțiilor de cercetare și a organizațiilor de afaceri. În cadrul acestui proces, educația și cercetarea au o contribuție majoră, ceea ce conferă instituțiilor de învățământ superior un rol esențial.

4. Direcțiile și obiectivele politicilor de dezvoltare economică regională

În cadrul politicilor de dezvoltare economică regională, ce au fost demarate la începutul anilor '50, învățământul superior și universitățile nu și-au găsit loc. Știința, pe de altă parte, a jucat un rol important. Optimismul legat de efectele benefice ale științei alimenta încrederea populației în activitățile de planificare, reglementare și redistribuire ale guvernelor. Știința, sub forma statisticii, a modelelor economice și a altor măsuri adoptate, a furnizat raționalitatea teoretică prin care guvernele să poată crea și implementa politici de dezvoltare economică regională eficiente.

În Europa, politicile regionale s-au dezvoltat, într-o perioadă caracterizată de reconstrucție și expansiune economică, pe fondul liberalizării comerțului și integrării economice. În mediul politic și economic, atenția era îndreptată spre nivelul de dezvoltare industrială. Inegalitățile regionale erau puse pe seama diferențelor existente între zonele centrale și cele periferice. Politicile regionale aveau ca obiectiv principal egalizarea nivelului de dezvoltare între zonele dezvoltate și cele mai puțin dezvoltate. Cheia acestui proces se vroia a fi raționalizarea industriilor primare, promovarea unei creșteri susținute a industriilor

knowledge, innovation and the learning process based on exchange of knowledge between companies, communities and regions become essential components of regional and national governmental policies.

Nevertheless, endogenous development is not associated to a precise spatial scale. Therefore it cannot be considered a synonym for local development. One of the main characteristics of endogenous development is economic growth based on the creation, development and use of internal resources at every spatial level: local, regional, national and global. Regions and cities with an intense productive sector are the ones creating fortunate conditions for innovation and knowledge flow between organizations, stimulating the labour force learning process within the same industrial sector. Such a mechanism of knowledge dissemination and innovative ideas circulation inside a city or a region acts like a “shield” that protects local industry from external competitors.

What is the role of higher education institutions within this endogenous approach of regional economic development? The new vision stresses the idea of an intense competition which transcends the regional or national space, encompassing the whole global stage. The markets become more dynamic, generating a larger adaptability and flexibility capacity. The evolution of new economy produces a greater influence of the information technology not only on the technical infrastructure, but also on services. These features are propelled at local and regional level throughout qualified labour force, public administration, research institutes and business organization. Within this process, research and education have a decisive role, which offers higher education institutions a privileged status.

4. Directions and objectives of regional economic development policies

Higher education institutions did not find a place within the regional economic development policies initiated in the beginning of the '50's. Science, on the other side, played a major role. The optimism regarding the positive effects of knowledge was keeping alive the confidence in the governmental planning, regulating and redistributing activities. Science under the form of statistics, economic models and other measures, provided the theoretical rationale throughout which governments could create and implement efficient regional economic development policies.

In Europe, regional policies have developed in a time of reconstruction and economic expansion, following the liberalization of trade and economic integration. The political and economic focus was directed towards the level of industrial development. The differences between central and peripheral areas were considered the reason behind regional disparities. The main goal of the regional policies was to equalize the different levels of development between developed areas and the less developed ones. The key to this process intended to be the rationalization of raw industries, promotion of manufacturing industries sustainable growth and the increase of exports. Industrialization was regarded as a path to profitable and

manufacturiere și dezvoltarea exporturilor. Industrializarea era privită ca un drum spre locuri de muncă profitabile și de durată, în special, pentru forța de lucru masculină.

Investițiile regionale direcționate spre infrastructura de transport, sectorul energetic și serviciile publice, precum și subvențiile financiare acordate unor sectoare private din industrie reprezentau instrumentele utilizate în procesul de industrializare. Au fost stabilite noi strategii privind investițiile în echipamente, relocarea industriilor centrale și a fabricilor deja existente, în ideea creșterii capacității de producție și a profitului obținut. Conceptul teoretic de *pol de creștere* al lui Perroux devenise doctrina centrală în procesul de planificare teritorială, implementată cu succes la nivel regional începând cu 1960 și până la mijlocul anilor '70. Spre deosebire de viziunea teoretică a lui Perroux, ce includea spații economice abstracte, conexiuni, fluxuri și o creștere economică ce poate fi generată departe de poli de creștere, abordarea practică se focaliza pe centre de creștere, fiind percepută ca o rețetă simplă și sigură de dezvoltare regională, ce avea la bază efectul multiplicator și principiul simbiozei treptate cu mediul înconjurător. Odată realizată investiția inițială, creșterea economică va radia și, în timp, va ajunge să se auto-sustină.

Procesul de dezvoltare regională a fost puternic zdruncinat în anii '70, datorită crizei petroliere și declinului economic asociat, ce a afectat majoritatea țărilor. Șomajul a crescut simțitor, iar industriile de bază, precum industria mineritului, industria oțelului, industria construcțiilor navale și industria auto, au intrat în criză. Efectele generate de criza structurală au avut o influență negativă asupra societății, în special, în plan psihologic. Apariția unor noi zone geografice cu probleme și incapacitatea de a le soluționa prin intermediul axei obișnuite centru-periferie a pus la îndoială capacitatea de control și redistribuire a guvernelor centrale.

Politicile regionale dezvoltate în ultimul deceniu au evoluat foarte mult în comparație cu politicile inițiale adoptate în perioada postbelică, focusate, în principal, pe egalizarea nivelului de dezvoltare în interiorul granițelor naționale. Procesul de consolidare a creșterii economice din zonele centrale a generat nevoia unui efort compensatoriu și în regiunile dezavantajate și mai puțin dezvoltate. Spre deosebire de această viziune, astăzi, atât cadrul teritorial de referință, cât și agenții asupra cărora se focalizează atenția, s-au schimbat. Politicile regionale au devenit, într-o proporție însemnată, politici regionale de inovare, o schimbare de direcție apărută și ca urmare a procesului involutiv survenit în multe țări. Pentru a-și construi propriile avantaje regionale bazate pe cunoaștere, concentrarea geografică a clusterelor regionale în interiorul sau în afara orașelor, pe care o sublinia Michael Porter, este încurajată și stimulată din dorința politicilor regionale de a promova diversitatea.

Dimensiunea regională a inovației a fost, în mod clar, consolidată de politica regională a Uniunii Europene de la sfârșitul anilor '80, cu scopul de a contrabalansa inegalitățile geografice prevăzute, a lua amploare ca urmare a integrării europene. Pentru a accelera procesul de restructurare pe termen lung a zonelor mai puțin dezvoltate, au fost efectuate transferuri inter-regionale. Măsurile adoptate făceau parte

long term employment, especially for male labour force.

Regional investments directed towards transport infrastructure, energetic sector and public services together with financial incentives given to some private industrial sectors represented the instruments used in the industrialization process. In order to increase the production capacity and the related profit, new strategies regarding investments in equipment, relocation of central industries and of existing factories were established. Perroux's concept of *growth pole* became the central doctrine in the territorial planning process, which was successfully implemented starting 1960 until middle 70s at regional level. Unlike the theoretical view of Perroux which included abstract spaces, connections, flows and an economic growth that could be generated far from the growth poles, the practical approach was focusing on growth centres as a simple and sure recipe of regional development based on the multiplier effect and the gradual symbiosis with the surrounding environment. Once the initial investment is made, economic growth would radiate and, in time, it will be able to support itself.

In the 70s, the process of regional development was seriously damaged by the economic decline due to the oil crisis that affected most of the countries. Unemployment rates increased dramatically and important industries such as mining industry, steel industry, naval ship constructing industry or the automobile industry were in crisis. The effects generated by the structural crisis had a strong negative psychological impact on the society. New underdeveloped geographical areas emerged. Moreover, when the classical centre-periphery axis of development proved incapable of helping such areas, central governments control and redistribution capacity was seriously doubted.

Regional policies developed over the last decades have certainly improved compared to the initial policies implemented during the period between World War I and World War II that focused mainly on equalizing the development level within the national borders. Economic growth consolidation process in the central areas generated the need for a compensatory effort also in the underdeveloped and less privileged areas. In opposition to this vision, nowadays, both the main territorial framework and the agents on which the attention focuses have changed. Regional policies have mostly become regional innovation policies. This change of direction has also occurred as a consequence of the involutinal process experienced by many countries. In order to create their own knowledge based regional advantages, the geographical concentration of regional clusters inside or outside urban areas, that Porter outlined it in his work, is encouraged and stimulated because of the main goal assumed by the regional policies, that is to promote diversity.

Regional dimension of innovation was obviously consolidated by the European Union's regional policy at the end of the 80s. The objective was to balance the geographical disparities designed to take place following the European integration process. In order to accelerate the

dintr-un amplu plan de reconstrucție politică a Europei, reprezentând o încercare de a nu implica statele naționale, prin crearea unor noi alianțe între Comisia Europeană și regiuni, construite în baza unor proiecte vizibile și tangibile, cu o pronunțată dimensiune europeană.

Nivelul, până la care politicile regionale de inovare erau puse în practică, varia destul de mult de la o țară la alta. În unele țări, guvernele centrale aveau ca prioritate menținerea stabilității macroeconomice, promovarea competiției, dezvoltarea unor structuri eficiente de stimulare economică și diminuarea împovărării administrative a comerțului și industriei. Un astfel de context îngreuna procesul de elaborare și implementare a politicilor regionale, care, nu de puține ori, treceau în plan secund.

La nivel european, tendința ca politica de inovare să devină mai comprehensivă ia amploare. Noțiunii de *sistem de inovație* i se atribuie noi sensuri, fiind permanent supusă unui proces de îmbunătățire și diversificare, în special, ca urmare a interesului crescut al Uniunii Europene pentru creșterea competitivității vis-à-vis de celelalte două mari puteri economice ale lumii, Japonia și Statele Unite. Această idee a fost concretizată, în anul 2000, prin Strategia Lisabona, al cărei obiectiv principal era ca, până în anul 2010, „UE să devină cea mai competitivă și dinamică economie bazată pe cunoaștere din lume, capabilă de o creștere economică sustenabilă, cu locuri de muncă mai bune și mai sigure și cu o mai mare coeziune socială” [11].

5. Concluzii

În ultimul deceniu, mediul inovativ se prezintă ca un orizont larg, cu granițe imposibil de delimitat cu exactitate. Pornind de la atenția relativ scăzută, acordată inovației tehnologice, industriilor manufacturiere și sectorului privat, sfera de influență s-a extins, incluzând inovația socială și organizațională, guvernarea. N-au lipsit nici paradoxurile, precum cel observat și de Oughton et al., conform căruia tocmai regiunile cu cea mai mare nevoie de inovare au cea mai mică capacitate de absorbție a fondurilor destinate inovării și de investiție în activități relaționate cu inovarea [12].

În acest context al teoriilor de dezvoltare regională, pot fi delimitate măsurile sau direcțiile politice? Sau ele se confundă cu cele teoretice? March este de părere că experimentarea și explorarea acestor noi oportunități sunt importante, la fel cum sunt și direcțiile obișnuite care și-au dovedit eficiența alături de exploatarea competențelor deja existente [13]. Porter susține că o strânsă colaborare are un rol esențial, dar că și rivalitatea este benefică [14]. Bathelt et al. observă că strânsele legături la nivel regional sunt extrem de utile, dar această ipoteză este valabilă și pentru rețelele globale [15]. După cum putem remarca, concluziile care se desprind din literatura de specialitate nu ne oferă o linie unitară, clară, ci iscă un și mai mare semn de întrebare asupra imixtiunii politicului în teoriile de dezvoltare regională.

long term restructuring process planned for the least developed areas, inter-regional transfers took place. The adopted measures were part of larger political plan of reconstructing Europe. It was also an attempt not to involve the nation states by creating new alliances between European Commission and regions, based on visible and tangible projects with a strong European dimension.

The level to which the regional innovation policies were implemented varied a lot from one country to another. In some countries, the main priority of the central governments were to maintain macroeconomic stability, to promote competition, to develop efficient economic stimulating structures and to decrease the burden of administrative bureaucracy for commerce and industry. Such a context made the elaboration and implementation of regional policies extremely difficult. In many cases, regional policies were playing a secondary role.

At European level, the innovation policy was becoming more and more comprehensible. The concept of innovation system gets new meanings, experiencing a constant improvement and diversification process following the European Union's interest towards raising the competitiveness level in compared to the other two world powers, Japan and United States. This idea was put in practice in 2000 throughout the Lisbon Strategy, whose main objective was that by 2010, „European Union would become the most dynamic and competitive knowledge based economy in the world, capable of a sustainable economic growth with better and safer jobs and a greater social cohesion”. [11].

5. Conclusions

In the last decade, the innovative environment has expanded its horizon to such dimensions that its borders become almost impossible to determine. It all started with a small focus on technological innovation, manufacturing industries and private sector reaching social, organizational and governing innovation. Paradoxes have not eluded the great innovation process. Oughton et al. notices that the regions with the biggest need for innovation are the ones having the smallest absorbance capacity of the funds destined to innovation and other activities related to innovation [12].

In the context of regional development theories, can the political measures and directions separate themselves? Or do they mix up? March thinks that experimenting and exploring these new opportunities are as important as the classic directions that have proven its efficiency in the context of the existing competences [13]. Porter considers that a close cooperation has an essential role, but also a constructive rivalry is also beneficial [14]. Bathelt et al. suggest that tight regional connection is extremely useful, but the same approach is also valid for the global networks [15]. As we can notice, the economic literature does not provide us with a unitary and clear strategy. On the contrary, it rises up an even greater question mark regarding the mixture between the theoretic and political approaches within the process of regional economic development.

Mulțumiri

„Acest articol a fost publicat cu sprijinul Proiectului ERASMUS MUNDUS EMERGE (Mobilitatea Europeană Erasmus Mundus în Regiunea de Vecinătate Estică), Acțiunea 2 – Strand 1 (2009-2013), Contract nr. 2011-2576/001-001-EMA2, (Lot 8: Moldova, Ucraina, Belarus), finanțat de Uniunea Europeană”.

Acknowledgement

„This work was published with the support of the ERASMUS MUNDUS Project EMERGE (Erasmus Mundus European Mobility with Neighbouring ReGion in the East), Action 2 – Strand 1 (2009-2013), Grant Agreement no. 2011-2576/001-001-EMA2, (Lot 8: Moldova, Ukraine, Belarus), funded by the European Union”.

Referințe bibliografice / Bibliography references:

1. KILPER, H. (2004), *Regionale Disparitäten. Kein Thema von gestern*, in Müller, B. Löb, S., Zimmermann, K. (eds.), *Steuerung und Planung im Wandel*, Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, pp. 35-54;
2. FLORA, P., HEIDENHEIMER, A. J. (eds.) (1981), *The Development of Welfare States in Europe and America*. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers;
3. MARSHALL, T. H. (1983), *Citizenship and Social Class*, reprinted in David Held et al. (eds.) (1983), *States and Societies*, Oxford: Martin Robertson/Open University, pp. 248-260;
4. KLINE, S. J., ROSENBERG, N. (1986), *An overview of innovation*, in Landau, R., Rosenberg, N. (eds.), *The Positive Sum Strategy: Harnessing Technology for Economic Growth*, National Academy Press, Washington, D.C., pp. 275-304;
5. EDQUIST, C. (ed.) (1997), *Systems of Innovation. Technologies, Institutions and Organizations*, Pinter Publishers, London, pp.11-28;
6. FREEMAN, C. (1987), *Technology policy and economic performance: Lessons from Japan*, Pinter Publishers, London;
7. LUNDVALL, B.-Å. (ed.) (1992a), *National systems of innovation: Towards a theory of innovation and interactive learning*, Pinter Publishers, London, pp. 1-19;
8. ROBERTSON, R. (1992), *Globalization: Social Theory and Global Culture*, Sage Publishing, London, pp. 173-174;
9. PORTER, M. (2001) *Clusters of Innovation: Regional Foundations of US Competitiveness*, The Council on Competitiveness, Washington D.C., p. 7;
10. COOKE, P. (2001), *Regional innovation systems, clusters and the knowledge economy, Industrial and Corporate Change*, vol. 10, nr. 4, pp. 945-974;
11. Parlamentul European, disponibil la: http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm;
12. OUGHTON, C., LANDABASO, M., MORGAN, K. (2002), *The regional innovation paradox: Innovation policy and industrial policy*, *Journal of Technology Transfer*, vol. 27, nr. 1, pp. 97-110;
13. MARCH, J.G. (1991), *Exploration and Exploitation in Organizational Learning*, *Organizational Science*, vol. 2, nr. 1, pp. 71-87;
14. PORTER, M. E. (1998), *Location, clusters and the new economics of competition*, *Business Economics*, vol. 33, nr. 1, pp. 7-17;
15. BATHELT, H., MALMBERG, A., MASKELL, P. (2004), *Clusters and knowledge: local buzz, global pipelines and the process of knowledge creation*, *Progress in Human Geography*, vol. 28, nr. 1, pp. 31-56.